

*Закалик Г. М. старший викладач кафедри психології
Львівський інститут ПраТ «ВНЗ «МАУП»,
<https://orcid.org/0000-0001-6387-8871>*

*Іванюк У. В. к.е.н., доц., в.о. завідувача кафедри психології
Львівський інститут ПраТ «ВНЗ «МАУП»,
<https://orcid.org/0000-0001-8845-9120>*

*Левченко Ю. І. студентка Львівський інститут
ПраТ «ВНЗ «МАУП»*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Стаття присвячена виявленню творчих здібностей у старших дошкільників як компоненти творчого потенціалу особистості. Емпіричне дослідження показало, що більшість дітей володіла відтворювальною уявою, слабкою здатністю до експериментування, надситуативно перетворювальних дій та слабо вираженими мисленнєвими процесами, що зумовлює потребу психологічної підтримки розвивальної функції, зокрема у розвитку творчих можливостей.

***Ключові слова:** творче сприйняття; творчу уяву; творче мислення; креативність; творчий потенціал.*

Вступ.

Сучасне реформування дошкільної освіти сприяє пришвидшенню розвитку дитини як особистості, в першу чергу саме розвитку творчої особистості.

Старше дошкільня – це період, коли у дитини відбувається перебудова процесу сприйняття довкілля та людей; активно розвивається цілеспрямоване запам'ятовування і відтворення навчального матеріалу; вона стає уважнішою та зосередженішою, проявляючи ініціативність та намагаючись відшукати межі для «можна» та «не можна» в поведінці. У дитини формуються мотиви до діяльності та результатів власного зростання.

Водночас, існує й друга група особливостей – це психологічні особливості шестирічних дітей, які ускладнюють процес засвоєння ними нового предметного змісту і прийняття норм поведінки, тому вони можуть порушуватися. Знання і оцінювання своїх дій і себе відносно цих норм часто не збігаються. Маленька дитина прагне в усьому бути першою, але не може при цьому адекватно оцінити свої уміння. Часто вона відчуває труднощі у взаємодії з однолітками; емоційно важко сприймає власні невдачі, але виявляє ініціативу в критиці однолітків.

Здібності людини це істотні властивості, що органічно пов'язані з її діяльністю. Вони виникають, розвиваються й виявляються у дитячому віці під час діяльності, у процесі життя змінюються за змістом і структурою [7]. Здібності є дуже важливою індивідуально-психологічною властивістю особистості, від яких залежить

придатність або непридатність людини до якої-небудь діяльності, дозволяють виявити не окрему психічну властивість особистості, а увесь комплекс взаємно пов'язаних властивостей. Це вимагає від дитини набування певного досвіду, оволодіння прийомами, уміннями та навичками, необхідними для цієї діяльності, що можливе лише через прояв певних здібностей. При цьому вагоме значення мають саме творчі здібності, які у дошкільників вже мають свої прояви, підпорядковані мисленню і цілком реалізуються через творчість дитини.

В основі розвитку дитячої творчості лежить як психологічний, так і педагогічний аспекти діяльності. Від дослідника вимагається з'ясування факторів, що можуть забезпечувати цей розвиток або гальмувати його.

Тому проблема творчості досліджена як одна з основних проблем наукового мислення, його соціальних умов, напрямів і технологій, творчих можливостей для самореалізації особистості.

Метою статті є висвітлення проблеми формування творчого потенціалу особистості старших дошкільників.

Теоретичне підґрунтя.

Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» вперше в освітньому просторі України заявила про креативність як одну з пріоритетних ліній розвитку дитини. Розвиток дитини як особистості передбачає максимальну реалізацію нею активності, самостійності, творчої ініціативи, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби

досягнення цілей, намірів, реалізувати свої потреби та інтереси [6].

Як зазначає Р. С. Немов, для дитини важливе значення мають здібності, що забезпечують її життя і розвиток в соціальному середовищі. Це загальні і спеціальні вищі інтелектуальні здібності, засновані на користуванні мовою і логікою, а також навчальні і творчі, предметні і міжособистісні здібності [10, 20]. Здібності можуть бути репродуктивними, що забезпечують швидше засвоєння знань, умінь і навичок, та продуктивними, які дають можливість здійснити самоактуалізацію, проявити свій творчий потенціал і створити принципово нові, оригінальні ідеї, твори чи продукти діяльності. Розрізняють також теоретичні, пов'язані з функціонуванням у людини теоретичного, абстрактного мислення, що дозволяє перейти від живого споглядання до абстрактних мисленнєвих процесів, і практичні здібності, що потрібні в практичній діяльності, зокрема для наочно-дієвого мислення [11]. Спеціальні здібності дають можливість успішно займатися видами діяльності, які вимагають високого розвитку сенсорних, моторних і сенсомоторних процесів і відіграють важливу роль у творчості. Так, увага – важлива ознака літературних здібностей, абсолютний музичний слух – підґрунтя музичних здібностей тощо.

У своїх працях вченими привертається увага питанням формування творчої особистості та близьким до неї проблемам творчості в сфері моралі, виховання, гуманності життєтворчості. При цьому розглядається поняття «творчість» у психології (Л. Бурлачук, Л. Виготський, В. Клименко, М. Калозна, О. Леонтьєв, О. Лук); творчість як форма прояву внутрішньої сутності людини (В. Андреева, Д. Богоявленська, В. Кан-Калік, О. Лук, В. Моляко, Я. Пономарьов); творчість, як досягнення людиною чогось значущого та нового, здатного змінювати світ (Ф. Баррон, Х. Грубер, С. Девіс, Р. Стернберг, Дж. Гілфорд, П. Торранс, К. Тейлор, Д. Фелдман). При цьому визначають єдність креативного процесу, продукту, особистості та середовища.

Водночас, американський психолог Дж. Гілфорд у середині ХХ століття відзначав: «жоден феномен або предмет, по відношенню до якого психологія несе єдину у своєму роді відповідальність, не ігнорувався так довго та не став вивчатися

так жваво, як творчість» [11]. Лише у другій половині минулого століття набуло інтенсивного дослідження те, що було втаємничене, недосяжне для розуміння. Адже, складність вивчення творчості зумовлена високим ступенем суб'єктивності процесів та заглибленням суб'єктів творчості у вирішувану ними проблему. Крім того, нині не існує єдиного сутнісного визначення творчості як психологічного процесу, тому існує гостра потреба у теоретичному обґрунтуванні творчості як важливого системного чинника розвитку творчої особистості, визначення форм її прояву та характеристик.

Творча активність дитини має два тісно пов'язані між собою, але не тотожні джерела – навчально-виховні впливи людей, які її оточують, та її особистий досвід, який включає досвід індивідуальної взаємодії зі світом та результати попереднього навчання й виховання. Включений індивідуальний досвід в оволодіння дошкільником інформації може спровокувати своєрідний «розрив» логічних схем міркування дорослого та дій, вироблених суспільною практикою. Однак він може сприяти створенню дитиною оригінального продукту, що й характеризує творчість як особистісний процес [5]. Тобто, творче мислення дитини – це важливий засіб у розв'язанні багатьох життєвих ситуацій.

Увага вчених більше зосереджувалася на дослідженні творчості школярів та молоді. Зокрема, праці, які присвячені вивченню формування творчої особистості школяра (Г. Л. Бондаренко); дослідженню психологічних особливостей реалізації творчого потенціалу молодших школярів (І. В. Воронюк); формування творчого мислення учнів початкової школи в процесі мистецької діяльності (В. В. Григор'єва); створенню умов для підвищення ефективності творчого потенціалу молодшого школяра (М. О. Шопіна) тощо. Тоді як дослідженню творчості дошкільників присвячено мало робіт. Зокрема, роботи присвячені виявленню особливостей розвитку творчого мислення у перехідний період від дошкільного до молодшого шкільного віку (В. В. Іванова); розвиток творчих здібностей у дошкільному віці (Д. Гілфорд, О. Л. Музика, В. О. Моляко, Д. Б. Богоявленська). Це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Методи дослідження.

З метою вивчення творчих здібностей та виявлення рівня мисленнєвої діяльності у

дітей дошкільного віку у роботі використані метод спостереження та метод бесіди, а також універсальний блок методик [13], серед яких: методика «Сонце в кімнаті» (В. Синельников, В. Кудрявцев, адаптація Т. Яценко) на виявлення уяви, методика «Складена картинка» (Т. Яценко) на виявлення уміння бачити ціле, раніше за окремі частини, методика «Як врятувати зайчика» на виявлення здатності перенесення властивостей знайомого предмету в нову ситуацію, методика «Дощечка» на виявлення здатності до експериментування та тест «Дивергентне (творче) мислення» (модифікація Є. Є. Туник, адаптація Т. Яценко), який дає можливість оцінити наскільки у дитини розвинені такі когнітивні показники мисленнєвого процесу як швидкість (рухливість, вправність); гнучкість; оригінальність.

Дослідження проведено на базі дошкільного навчального закладу (м. Броди, Львівська область). У ньому проведено обстеження 40 дітей, віком 5,6-6,1 років.

Результати і обговорення.

Для вирішення завдань сучасної дошкільної освіти необхідне психолого-педагогічне підґрунтя для організації освітнього процесу та освітньо-розвивального середовища. У літературі значна увага приділяється вивченню особливостей предметного, ігрового і творчого середовища, що можуть використовуватися у формуванні розвивальної функції дитини.

Відповідно до психологічних підходів, середовище характеризується як умова, процес і результат розвитку та саморозвитку особистості; а з позиції педагогіки – як умова життєдіяльності дитини, формування її ставлення до базових цінностей, засвоєння соціального досвіду, розвитку життєво необхідних особистісних якостей.

Розвивальне середовище створює сприятливі умови для навчання дитини в процесі її самостійної діяльності: дитина освоює властивості та ознаки предметів (колір, форма тощо), опановує просторовими відносинами, досягає соціальні відносини між людьми, дізнається про людину і навколишній світ тощо. Таке середовище дає змогу опановувати світом звуків, долучатися до музичної культури, розвиватися фізично, пізнавати особливості власного організму, експериментувати з кольором, формою, створювати продукти власної творчості, набувати корисних

соціальних навичок. Тобто, середовище розвитку дитини, що забезпечує різні види її активності (розумової, ігрової, фізичної), стає основою для самостійної діяльності, умовою своєрідної форми самоосвіти дитини, розвитку допитливості і творчої уяви, розумових художніх здібностей, комунікативних навичок. Лише заохочуючи чи залучаючи дітей до різних видів активної діяльності можна створити ефективне розвивальне середовище у дошкільній установі.

Результати проведеного дослідження свідчать, що для дошкільників найбільш характерною була змістовність різного ступеня щодо виконання завдання на перетворення нереального в реальне (51% досліджуваних), поряд із тим, що був і формальний підхід (30%) у вирішенні та повне неприйняття завдання (19%). Варто зазначити, що відповіді досліджуваних були умовно поділені на прості варіанти відповідей – 31%, більш складані – 14% і високо змістовні – 6% респондентів.

Водночас, при роботі з другою методикою, 84 % дітей виявили готовність сприйняти завдання, хоча 65% дітей давали більше описовий характер відповідей, що свідчило про відтворювальну уяву, і лише 19% досліджуваних мали творчий тип. 16% досліджуваних не змогли виконати завдання, що свідчило про слабкий рівень розвитку уяви.

Як зазначають науковці, дошкільне дитинство створює сприятливі умови для формування спеціальних здібностей, передусім художніх. На цьому етапі життя дитину залучають до різних художніх видів діяльності (співів, танців, ліплення, малювання), у неї розвиваються естетичні чутливість і сприймання тощо [4]. Отже, дітям потрібно давати більше можливостей для розкриття творчого потенціалу.

За дослідженнями Д. Б. Богоявленської, у дітей старшого дошкільного віку часто проявляється фантазування, що поєднує у собі елементи дійсності з чимось вигаданим [1]. З метою виявлення здатності дітей до можливості використання уяви у змінній ситуації була застосована методика «Як врятувати зайчика». За цією методикою здійснено аналіз здатності дітей до надситуативно-перетворювальних дій, і виявлено, що 57,5 % дітей у відповідях не виходять за рамки простого вибору, застосувала механічний вибір предметів для порятунку зайчика. Такі діти, незважаючи на те, що з кожною дитиною проводилося

індивідуальне дослідження, однаково використовували предмети в готовому вигляді, механічно переносячи їх властивості у нову ситуацію, пропонували надути кульку і прив'язати до неї зайчика або ж зайчик мав використати блюдце чи відерце як засіб для плавання на воді. Ускладнення завдань знижувало здатність досліджуваних адекватно реагувати на поставлені перед ними вимоги, лише 10% дівчаток змогли застосувати варіативні способи допомогти зайчикові і отримали високий бал за методикою: діти пропонували посадити зайчика на блюдце як на кораблик, а надута кулька допоможе легше плисти по морю або у якості кораблика пропонували відерце з прив'язаною до нього кулькою, щоб зайчик не потонув. Водночас трубочка використовувалася як весло, а аркуш паперу – як парус. Тобто ці діти могли вирішувати надситуативні завдання і володіли творчою уявою. Необхідно відзначити, що серед досліджуваних хлопчиків не виявлено жодної дитини, яка б змогла використовувати складні конструкції творчої уяви.

Важливо для старших дошкільників уміти експериментувати з предметами. Дітям пропонувалося поекспериментувати з дерев'яною дощечкою, що складається з чотирьох дрібніших квадратних ланок, з'єднаних петлями і розказати що при цьому утворюється. Найбільшу кількість можливих варіантів було зафіксовано 5 – їх продемонструвало 17,5 % дітей і найменшу – 1 – їх здійснило 15 % дітей. Майже однакова кількість дітей змогла виконати по дві (32,5 % дітей) і три (35 %) спроби. Це свідчить, що у дітей переважала відтворювальна уява і значно гірше розвинена творча уява.

Уява є психологічною основою творчого розвитку дитини. За розвинутої творчої уяви суб'єкт стає здатним творити нове в різних сферах діяльності. Активно її розвиток відбувається вже в старшому дошкільному віці, а згодом набуває важливого значення у шкільному віці [5]. Отримані дані свідчать, що у дітей з відтворювальною уявою, творчі можливості обмежені – у них виявлено низькі показники щодо реалізації уяви, їм важче було сприймати і зберігати цілісний контекст зображення в ситуації його руйнування, тобто порушувалося бачення цілого раніше частин; їм важче було прийняти надситуативне творче рішення та

експериментувати з предметом. Частина дітей не готова до експериментування взагалі.

У 15-20 % випадках за різними сторонами аналізу уяви в окремих дітей відзначалися творчі підходи до вирішення завдань, у них працює творча уява, що базується на самостійному створенні образів об'єктів, що не існують в даній ситуації, або відтворенні в оригінальній модифікації вже наявного об'єкта чи явища. При цьому створюється нестандартний образ раніше описаного, прочитаного, сприйнятого [8].

Як відомо, уява і мислення є взаємопов'язаними. Тому за тестом «Дивергентне (творче) мислення» (модифікація Є. Є. Тунік, адаптація Т. Яценко) було досліджено основні конгнітивно-дивергентні чинники творчих здібностей, що характеризують креативність мислення і творчий потенціал. Аналіз проведеного тестування показав, що більшість дітей змогли намалювати малюнки, доповнюючи зображення, подане їм як частина малюнка. Однак вони були шаблонні і дуже схематичні з обмеженістю простору. Лише 15% дітей –спромоглися домальовувати малюнок і зовні, і всередині.

Слід зауважити, що швидкість мисленневих процесів, відповідно до опису методики відповідала певному ступеню вираженості. Проте, гнучкість мисленневих процесів і оригінальність мислення були сповільненими і в частини дітей мали слабку вираженість.

Серед малюнків у дошкільників часто зустрічалися: геометричні фігури, такі як трикутники» (18 випадків), «кола» (9 випадків), «квадрати» або ромби (7 випадків), «півколо» (2 випадки). Для дівчаток, крім цього, більш характерні елементи рослин – «каштан» – 1 випадок, «банан» – 3 випадки, «листочок» – 3 випадки, «горішок» – 3 випадки, «лимон» – 3 випадки, «арахіс» – 3 випадки, «апельсин» – 2 випадки, «суничка» – 1 випадок, «квіточка» – 3 випадки; тваринки – «слимачок» – 1 випадок, пташка – 1 випадок, «дельфін» – 3 випадки, «гусеничка» – 1 випадок, «їжачок» – 1 випадок, «медуза» – 2 випадки; техніка «пічка» – 4 випадки, «радіо» – 3 випадки. Тоді як хлопці зображували на малюнках «машинки» – 3 випадки, «літак» – 4 випадки, «повітряний змій» – 2 випадки, «радіотехніка» – 3 випадки, літаючі тарілки або НЛЮ – 4 випадки. На частині малюнків діти зображали іграшки чи приладдя, якими

вони бавляться: «надувний телефон», «літачок», «фрісбі», «іграшковий телефон», «м'ячик», «олівець», «ракета». Малюнки більшості дітей не відзначалися розробленістю теми та назвами – «Драбинка», «Веселка», «Літачок», «Дім», «Дзеркало» «Піаніно», «Слід», «Корабель» тощо.

Загалом дівчатка виявляли більшу посидючість, тоді як для хлопчиків властива більша рухливість і вони більше відволікалися. Рухливість відображалась на кількості та якості малюнків, створених дитиною за запропонованими стимульними фігурами.

Відповідно до отриманих результатів у 72,5 % дітей гнучкість та в 80% дітей – оригінальність мислення були на середньому рівні. За швидкістю мислення високу продуктивність показали 27,5% дітей.

У досліджуваних дітей спостерігалися значні коливання за розробленістю теми та назвою малюнку – лише у 15 % дітей показники були достатньо високі, відзначалася розробленість і оригінальність назви малюнків; у 17,5 % дітей характерним був другий рівень розробленості – в малюнку характерні окремі деталі, не передбачувані схемою предмети. У решти дітей творча уява обмежувалася тільки породженням ідеї образу, а сам малюнок недеталізований.

Проведені науковцями дослідження підтверджують поведінку дитини з домальовуванням малюнка за зображеною частиною, відповідно до їх уяви. Діти обирали різноманітну тематику і, як зазначає Д. Гілфорд, це свідчить про високі показники за дивергентним мисленням, що визначатиметься як основний компонент творчих здібностей [2].

За дослідженнями О. М. Дяченко було показано, що методикою домальовування контурних зображень частин предметів (наприклад, зламаної гілки, осколка розбитої вази тощо) або простої геометричної фігури (кола, квадрата, трикутника) можна вивчити особливості розвитку у дітей уяви [3, с. 55]. Водночас, Ж. Піаже пов'язує генезис уяви з розвитком символічної функції у дитини. Цей психічний процес він вважав особливою формою репрезентативного мислення, що дозволяє передбачати зміни дійсності. Механізм уяви, за Ж. Піаже, становлять образи, що виникають у процесі розвитку дитини у такому порядку: статичні образи, що дають близьке до сприймання

відображення дійсності; кінетичні образи, що відображають зміни просторових положень об'єктів; трансформовані образи, що відображають зміни форм. У дослідженнях А. Валлон описано два види уяви, один з яких проявляється тоді, коли дитина відокремлює реальність від фантазії, інший – коли дитина цілком живе у своїх уявленнях, тобто дитина змішує суб'єктивне та об'єктивне, а їх спотворення розглядається як гра фантазії дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведене дослідження показало, що лише незначна частина дітей – близько 20% за різними показниками уяви та мислення здатна до проявів творчості і має закладений творчий потенціал. Решта дітей потребують психологічної підтримки у розвивальних функціях, зокрема у розвитку творчих можливостей. Тому варто погодитися із В. Ясвіним, який відзначає, що у розвитку творчих здібностей важливе значення має освітнє середовище – система впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і предметно-просторовому оточенні. Розвивальне освітнє середовище здатне забезпечувати комплекс можливостей для саморозвитку всіх суб'єктів освітнього процесу [12, с. 216]. Слушною залишається теза щодо організації розвивального середовища, запропонована М. Монтесорі, яка вважала, що вільна самостійна діяльність є найважливішою передумовою розкриття внутрішнього потенціалу дитини. Таке просторово-предметне середовище має бути створене педагогом [9, с. 138], а також психологом.

Як зазначає А. А. Волкова, у творчій діяльності дорослих беруть участь розум, характер, почуття. Ці ж самі сторони особистості необхідно виховати в дитині. Збагатити її розум уявою та знаннями, що означатиме дати збагачену основу для творчості. Навчити бути уважною і вміти дивитися, бути спостережливою – тобто зробити її уяву яскравою, а це допоможе відтворити все побачене у своїй творчості.

Дитина має отримати засоби саморозвитку, бути ознайомлена з правилами користування ними. Збагачене середовище (архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання) передбачають єдність

Питання психології

соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини. А психологічний супровід дозволить використовувати його системно. У цьому віці важливе значення має використання різних форм творчої роботи,

що можуть відбуватися як на рівні навчання, так і в ігровій діяльності дитини.

Дані дослідження можуть бути використані практичними психологами у роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М.: Академия, 2002. 320 с.
2. Гилфорд Д. Три стороны интеллекта. Психология мышления. Ред. А. М. Матюшкин. М.: Прогресс, 1965. 525 с.
3. Дьяченко О. М., Веракса Н. Е. Чего на свете не бывает. М.: Знание, 1994. 157 с.
4. Дуткевич Тетяна. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 424 с.
5. Закалик Г.М., Терлецька Ю. М., Шувар Н.М. Психологія розвитку та успіху особистості. Львів: Львівська політехніка, 2019. – 488 с.
6. Кононко О. Л. Плохий З.П., Гончаренко А.М. [та ін.]. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». К.: Світич, 2009. 208 с.
7. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія. Навчальний посібник. К.: МАУП, 2000. 256 с.
8. Медведева И. А. Продуцирование дошкольниками сказочных импровизаций как фактор развития творческого воображения: диссертация ... кандидата психологических наук: 19.00.07. Казань, 2001. 207 с.
9. Монтессори М. Дом ребёнка: метод научной педагогики. М.: Задруга, 1913. 339 с.
10. Немов Р. С. Общая психология. В 3 т. Том III. В 2 кн. Книга 2. Свойства личности: учеб. и практ. для СПО. 6-е изд., пер. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2019. 395 с.
11. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб: Питер, 2000. 712 с.
12. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. М.: Смысл, 2001. – 366 с.
13. Яценко Т. В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. Кременчук, 2011. 84 с.

References:

1. Bohoiavlenskaia D. B. Psykholohyia tvorcheskykh sposobnostei [Psychology of creativity]: uchebnoe posobie dlia studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy. M. Akademyia 2002. 320 S. (in Russia).
2. Hylford D. Try Storony intellekta. Psykholohya myshleniya [Three sides of intelligence. Psychology of thinking]. Red. A. M. Matiushkyn. M. Prohress 1965. 525 s. (in Russia).
3. Diachenko O. M. Veraksa N. E. Cheho na svete ne byvaet [What in the world does not happen]. M. Znanye 1994. 157 s. (in Russia).
4. Dutkevych Tetiana. Dytiacha psykholohiia [Child psychology] navch. posib. K. Tsentr navchalnoi literatury 2012. 424 s. (in Ukrainian).
5. Zakalyk H.M., Terlets'ka YU. M., Shuvar N. M. Psykholohiia rozvytku ta uspikhu osobystosti [Psychology development and success of personality] navchal'nyy posibnyk. L'viv: L'vivs'ka politekhnika, 2019. – 488 s.
6. Kononko O. L., Plokhii Z.P., Honcharenko A.M. ta in. Metodychni aspekty realizatsii bazovoi prohramy rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ya u sviti» [Methodical aspects of realization of the Basic program of development of the child of preschool age @I in the World@]. K. Svitych, 2009. 208 s. (in Ukrainian).
7. Maksymenko S. D. Soloviienko V. O. Zahalna psykholohiia [General Psychology]. navchalnyi posibnyk. K. MAUP 2000. 256 s. (in Ukrainian).
8. Medvedeva Y. A. Produstryrovanye doshkolnykamy skazochnykh improvyzatsyi kak faktor razvytyia tvorcheskoho voobrazheniya [Producing fairy-tale improvisations by preschoolers as a factor in the development of creative imagination]. dyssertatsiya ... kandydata psykholohycheskykh nauk 19.00.07. Kazan 2001. 207 s. (in Russia).
9. Montessory M. Dom rebenka: metod naukovoyi pedahohiky [Children's home: the method of scientific pedagogy]. M.: Zadruha, 1913. 339 s. (in Russia).
10. Nemov R. S. Obshchaya psykholohyya [General psychology]. V 3 t. Tom III. V 2 kn. Knyha 2. Svoystva lychnosti: ucheb. i prakt. dlya SPO. 6-e yzd., Per. y dop. M.: Yzdatel'stvo Yurayt, 2019. 395 s. (in Russia).
11. Rubynshteyn S. L. Osnovy suspil'noyi psykholohiyi [Fundamentals of General Psychology]. SPb: Pyter, 2000. 712 s. (in Russia).

12. Yasvin V. A. *Obrazovatel'naya sereda: ot modelirovaniya k proektyrovaniyu* [Educational medium: from modeling to design] / V. A. Yasvin. M.: Smysl, 2001. 366 s. (in Russian).

13. Yatsenko T. V. *Diahnostyka psikhichnoho rozvytku ditey doshkil'noho viku* [Diagnostics of mental development of children of preschool age]. *Metodychnyy posibnyk*. Kremenchuk, 2011. 84 s. (in Ukrainian).

Резюме

Закалык Г. М. старший преподаватель кафедры психологии Львовский институт ПраО «ВУЗ «МАУП»
Иваниук У. В. к.э.н., доц., и.о. заведующего кафедры психологии Львовский институт ПраО «ВУЗ «МАУП»,
Левченко Ю. И. студентка Львовский институт ПраО «ВУЗ «МАУП»

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Статья посвящена выявлению творческих способностей у старших дошкольников как компоненты творческого потенциала личности. Эмпирически показано, что большинство детей владели воспроизведенным воображением, слабой способностью к экспериментированию и надситуативно преобразовательным действиям и слабо выраженными мыслительными процессами, что обуславливает необходимость психологической поддержки развивающей функции, в частности в развитии творческих возможностей.

Ключевые слова: творческое восприятие; творческое воображение; творческое мышление; креативность; творческий потенциал.

Summary

Zakalyk H. M. Senior Lecturer of the Department of Psychology, Lviv institute Interregional Academy of Personnel Management (IAPM)
Ivaniuk U. V. PhD, Acting Head of the Department of Psychology, Lviv institute Interregional Academy of Personnel Management (IAPM)
Levchenko Y. I. student of Lviv institute Interregional Academy of Personnel Management (IAPM)

DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL IN SENIOR PRESCHOOLERS

The article is devoted to the identification of creative abilities in older preschoolers as components of the creative potential of the individual.

Purpose: to find out the problems of formation of creative potential of the personality of senior preschoolers.

The research uses methods of observation and conversations

In order to study creative abilities and identify the level of mental activity in preschool children, the method of observation and the method of conversation were used in the work, as well as a universal block of methods, including: methods "Sun in the room" (V. Sinelnikov, V. Kudryavtsev, adaptation, T. Yatsenko), "Composite picture" (T. Yatsenko), "How to save a bunny", "Board" and the test "Divergent (creative) thinking" (modification by E. E. Tunik, adaptation by T. Yatsenko), which makes it possible to assess how much the child has developed creative imagination and cognitive indicators of the thought process: speed (mobility, dexterity); flexibility; originality.

Results.

The results of the study show that most older preschoolers had a reproductive imagination, had a weak degree of creative imagination, which probably caused the inability to experiment and supersituational transformation. Analysis of the testing showed that most children were able to draw pictures, complementing the image given to them as part of the picture. The speed of thought processes, according to the description of the method corresponded to a certain degree of severity, while the flexibility of thought processes and originality of thinking were somewhat slow and in some children were weak. The same applied to the development of the theme and the names of the drawings. The drawings themselves were schematic, which indicated the limitations of the creative imagination - the product of the idea of the image, although the implementation of the plan to implement the idea is absent.

Conclusions. *This study indicates the need for psychological support for older preschool children, which should be reflected in promoting the development of creative potential of the child, aimed at expanding his ability to creative imagination, experimentation and solving supersituational problems. At this age, it is important to use various forms of creative work, which can occur both at the level of learning and in the child's play activities.*

These studies can be used by practical psychologists in working with preschool children.

Keywords: creative perception; creative imagination; creative thinking; creativity; creative potential.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Recelved/Поступила: 31.01. 21.